

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden küldemény a szerkesztőség czime alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

ELŐFIZETÉSI ÁR: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). HIRDETÉSEK DIJA: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 6 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 3 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt 50 kr, $\frac{1}{6}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árszámot meg kell adni. Bélyeg-díj minden hirdetésnél külön 30 kr. Egyes szám ára 15 kr.

A kiadóhivatal

kezelője RÓZSA SÁNDOR főiskolai háznagy, kinek nevére intézendő a lap minden anyagi dolgára s a hirdetésekre vonatkozó küldemény.

A reformátusok pusztulása.

Kétségtelen dolog az, hogy felekezetünk sulya, jelentősége, törekvéseinek sikere s ezek biztosítására szolgáló anyagi és erkölcsi ereje is kiváló mértékben függ hitfeleinek számától. Egyebektől, t. i. az egyházhoz való ragaszkodástól, a vallásos buzgóság mértékétől, mint belső tényezőktől eltekintve, — minél többen vagyunk, annál nagyobb az erőnk is úgy egyházi beléletünk mezejének munkálására, mint kifelé való érvényesülésünk céljára.

Ma különösen éreznünk kell a tömör soroknak, a nagyobb tömegekkel való imponálásnak szükségét, a mikor, úgy látszik, hogy a sötétség, a klerikális és feudális önzés s a fizikailag és erkölcsileg enerváltak politikai ledérsége a felekezeti viszály és egyenlenség üszkét dobálja e sokat szenvedett nemzet békés sorai közé, hogy némely korhadt intézmények fentartását jogosulatlan osztályérdekből s a nemzeti közhaladás megakadályozása útján, további időkre is erőszakolhassa.

Nem lehet közönyös tehát előttünk hitfelekezetünk abszolút és viszonylagos számereje s ennek időnként való alakulása, már csak azért sem, mert az eredményekből tanulságot s teendőinkre nézve irányt és útmutatást kell merítenünk. Nem célunk ugyan ezúttal és e helyen a felekezeti statisztika adatainak részletes közlésébe bocsátkozni; de szükségesnek tartjuk szélesebb körben felhívni a közfigyelmet azokra a kedvezőtlen jelenségekre, azon felette komoly veszedelemre, a melyek felekezetünknek minden jóakarató és közérdekeink iránt érzékkel bíró tagját méltó aggodalmakkal tölthetik el.

Egy félszázadig visszamenő névtári (Fényes E.), legnagyobb részben pedig népszámlálási adatok mutatják azt, hogy az evang.

reformátusok szaporodása nem tart lépést a legtöbb hazai felekezetével, különösen pedig messze elmarad a róm. katolikusokéval szemben. 1840-ben a reformátusok még 14·34%-át tették a Magyar birodalom összes népességének, 1890-ben már csak 12·83%-át; míg ezzel szemben a róm. katolikusok számaránya ugyanezen idő alatt 47·59%-ról 50·84%-ra, a zsidóké pedig 1·89%-ról 4·18%-ra emelkedett. Felekezetünk tehát tért veszít a többiek között, még pedig nem kivételesen egyik vagy másik időszakban, hanem a legmegdöbbentőbb következetességgel, úgy, hogy e tekintetben valóságos népesedési törvénnyel állunk szemben.

Ennek az elszomorító jelenségnek okát nem az elkeresztelésekben, nem is más felekezetek hódításaiban, hanem egyenesen a szaporodás belső tényezőinek, a születési és halálozási viszonyoknak felettébb kedvezőtlen alakulásában találhatjuk fel. Ha e kedvezőtlen alakulás elháríthatlan természeti okok következményeül volna tekinthető; ha a magyar református nép a gondviseléstől csekélyebb propagatív erővel és kevesebb életképességgel lett volna már eredetileg megáldva; akkor alig maradna fenn számkra egyéb tennivaló, mint a tehetetlenségünk tudatából folyó lemondás, a változhatatlanban való kényszerült megnyugvás szomorú kötelessége. De ki merné állítani, hogy ez így van!? Kinek volna bátorsága tagadni azt, hogy a reformátusság a magyar nemzetnek természetből legerőteljesebb és fejlődésre mindenképen alkalmas népelemei között foglal kiváló helyet?! Nem is beszél ma már senki effélékről, mert tudva van minden érdeklődő előtt, hogy nem ezekben, hanem másutt van a bajnak forrása.

Ma már határozottan konstatálva van, hogy a ref. hitfelekezet fogyatkozásának oka mindenekelőtt a *gyér születésben* keresendő. A gyér

születést pedig a reformátusoknál nem faji sajátságának vagy fiziologiai okok következményének, hanem *egyenesen felekezeti jellemvonásnak* tekintik. Ezzel a jellemvonással pedig nemcsak hogy dicsekednünk nem lehet, hanem az valóságos szégyenbélyeg gyanánt tapad reánk, a melyet eltávolítani nemcsak népünk egészséges szaporodása, hanem egyházunk vallás-erkölcsi jelentőségének s szeplőtlen reputációjának érdekében is legfőbb kötelességünk.

Évek óta hangoztatják a statisztikusok, hogy a ref. hitfelekezet körében tapasztalható gyengébb s folyvást gyengülő születési arány hazánknak már nagyobb vidékein s épen csak a reformátusoknál elterjedt kárhozatos bűnnek, az u. n. két, — sőt ujabban *egy gyermekrendszernek* a szomorú következménye. Ismételve rámutattak erre a Nemzetgazd. Szemlében s más szakmunkákban; foglalkozik vele *dr. Bartha B.* is a magyar protestántsizmusról közzétett becses statisztikai tanulmányaiban, sőt ma már a hivatalos statisztika közleményeiben is megállapított tény gyanánt beszélnek róla. — De legtűzetesebben feltárta e bajt *dr. Vargha Gyula*, az országos statiszt. hivatal aligazgatója, a Magy. Prot. Irod. Társaság körében felolvasott s a Prot. Szemlében közzétett jeles dolgozatában, a melyben ő a hivatásszerű statisztikus éles látásával, a buzgó református komoly érdeklődésé-

vel s költői melegséggel tárgyalja felekezetünknek ez égető kérdését.

Kimutatja, hogy az említett egy-gyermekrendszer főleg a Dunántúl kapott lábra a maga legteljesebb brutalitásában s harapódzik tovább, mint a száraz földbe kapott tűz. „A vagyonszeretet, az anyagiakhoz való tulságos ragaszkodás a legfőbb forrása ennek a bűnnek. A szülők osztatlanul akarják gyermekükre hagyni a vagyont s bűnös elvakultságukban saját vérük ellen irtóztatóakká válnak, mint az egyiptomi angyal, gyítkolva istentelenül a meg nem született csecsemők gyenge életét, mely után nem egyszer a szerencsétlen vétkes anyáké is odavész. De azon a népen, a mely nem a gyermeket, hanem csak a földi javakat tekinti istenáldásnak, nem lehet Isten áldása. A földműves ember boldogulásának legfőbb tényezője a munkás kéz, s midőn ettől szántsándékkal fosztja meg magát, vagyonosodás helyett a pusztulást készíti elő, ivadéka kihal, vagy elzüllik s idegen ül birtokába, melyhez oly káros szeretettel ragaszkodott. Hogy mennyire terjed ez a borzasztó szokás, a gyermekvesztés, adataink megdöbbenőleg igazolják. — Baranyában a reformátusok között 1876-ban 1000 lélekre még 31 születés esett, 1892-ben már csak 18, Somogyban ugyanezen idő alatt a születési arány 38-ról 25-re, Tolnában 37-ről 28-ra, Veszprémben 39-ről 30-ra szállott

✠ TÁRCZA. ✠

Jób könyve.

Fordítási kísérlet prózában.*

¹ Volt egy ember Úsz tartományában, a kit Jóbnak *I.* hittak; feddhetlen, becsületes, istenfélő volt ez az ember s kerülte a gonoszt. ² Hét fia és három leánya született neki; ³ hétezer juh, háromezer tevé, ötszáz iga ökör, ötszáz kanca-szamar s igen népes cselédség volt a birtoka; nagyobb volt ez az ember kelet valamennyi fiánál.

⁴ Fiai el-elmentek s lakomát tartottak sorban mindegyikőjük házában; meghivatták mindig három leánytestvérüket is, hogy egyenek, igyanak velök együtt. ⁵ Mikor aztán a lakoma napjai lejártak, értök küldött Jób és megszentelte őket; fölkelte korareggel s annyi égőáldozatot vitt, a hányan csak voltak. Mert gondolta Jób: Netalán vétkeztek fiaim és búcsut vettek szívökben Istentől! Igy cselekszik vala Jób rendesen.

⁶ Történt egy napon, hogy Istennek fiai tisztelkedni járultak Jehova elébe és közöttök elment a Sátán is. ⁷ Ekkor szólt Jehova a Sátánhoz: Honnan jössz? A Sátán felelt Jehovának és szólt: Barangoltam a földön

* A szöveg: „Liber Jobi. Textum Masoreticum collatis praestantissimis codicibus instauravit atque ex fontibus Masorae illustravit S. Baer. Lipsiae 1875.” A hol ettől a szövegtől eltértek, megjelölöm esetről esetről.

s alá s fel jártam-keltem rajta. ⁸ Szólt Jehova a Sátánhoz: Megvigyáztad-e az én szolgámat Jóbot? Mert nincs neki mássa a földön, feddhetlen, becsületes, istenfélő ember s kerüli a gonoszt. ⁹ Felele a Sátán Jehovának és monda: Ingyen féli-e Jób az Istent? Nem tenmagad vagyona köré körös-körül? ¹⁰ Két keze munkáját megáldottad és nyájai elborítják az országot. ¹¹ Hanem nyujtsd ki csak kezéd s nyulj hozzá mindenéhez, bizony szemtől-szembe búcsut veszen tőled! ¹² Akkor szólt Jehova a Sátánhoz: Ám legyen, hatalmadban van mindene, csak reá magára ne vessed a kezéd! Avval eltávozott a Sátán Jehova színe elől.

¹³ Egy napon aztán, a mint fiai és leányai elsőszülött bátyjoknak házában ettek és boroztak, ¹⁴ követ jött Jóbbhoz és szólt: A szarvasmarhák épen szántottak, a szamarak pedig mellettök legelészték, ¹⁵ mikor sábaiak törték elő s elhajtották őket, a béreseket meg lekaszabolták kardjok élivel, úgyhogy egyedül csak magam menekültem meg, hírmondóul néked. ¹⁶ Még el sem hagyta ez, már is jött a másik és szólt: Istennek tüze esett le az égből, a juhokat fölperzselté pásztorostól együtt s megemészté őket, úgyhogy egyedül csak magam menekültem meg, hírmondóul néked. ¹⁷ Még el sem hagyta ez, már is jött a másik és szólt: A kaldok három csapatot állítottak fel, rajtok ütöttek a tevéken s elhajtották őket, a szolgákat meg lekaszabolták kardjok élivel, úgyhogy csak egyedül magam menekültem meg, hírmondóul néked. ¹⁸ Még* el sem hagyta ez, már is

* A Mas. h. (= míg ez stb.) olv. 𐤒 (ó-val).

alá. Sőt egyes járások arányai még kedvezőlenebbek, pl. Baranyamegye siklósi járásában 20, a baranyaváriban 15 születés esett 1891-ben 1000 lakóra. És ez adatok annál elszomorítóbbak, mert hazánk általában a legmagasabb születési aránnyal bíró országok közé tartozik Európában, de mégis oly alacsony arányokat, mint az említett megyékben, Európának egyetlen államában, még a dekadenciában lévő Franciaországban sem találunk. — Másrészt pedig ugyanazon megyékben a róm. katolikusok születési aránya igen sokkal magasabban áll. Ennek bizonyosságául álljanak itt a népszámlálási munka következő adatai: 1890-ben 1000 lakóra Baranyában a róm. katolikusoknál 39, a reformátusoknál 20, Somogyban a r. kath. 44, a ref. 26, Tolnában a r. kath. 41, a ref. 27, Veszprémben a r. kath. 42, a reformátusoknál 31 születés esett.

Mindezeknek az eredménye aztán az a szomorú valóság, hogy a ref. népesség absolute végre is fogyásnak indult. Hogy csak néhány példát idézzünk Varga után, 1869—1890-ig a reformátusok száma leolvaldt Csehiben 371-ről 290-re, Harasztiban 516-ról 428-ra, Nagy-Harsányban 1141-ről 990-re, Síklóson 1324-ről 1183-ra stb. stb. Baranya, Tolna és Somogyban hitfeleink, a kedvezőtlen halálozás is elősegítvén a bajt, egyetlen évben, 1892-ben 1316 lélekkel

fogytak! Mi lesz belőlünk, ha ez tovább is így megy?!

Elpusztulunk, jelentéktelen számra süllyedünk alá s a mi még talán ennél is fájdalmasabb, egy erkölcsi fekély, egy keresztyénellenes és a mellett embertelen tulajdonság fészkelte be magát mindinkább a mi népünk jellemébe s rontja meg, süllyeszti alá erkölcsileg azt a jó magyar népet, a melyet humánus gondolkodása és józansága eddigelé épen úgy, sőt talán még inkább távol tudott tartani az alávaló önzés és kapzsiság rákfenéjétől, mint a könnyüvéru meggondolatlanság veszélyeitől.

Ma már egész nagyságában áll előttünk a veszedelem. A dunántuli népet amaz undorító bűn a legszélesebb körben megvesztegette; s a mi a bajt még komolyabbá teszi, úgy látszik, hogy azon vidékek értelmiségi osztálya is közönségben van ez erkölcstelen tulajdonságra nézve a néppel, minthogy annak körében is megdöbentő jelcít tapasztaljuk nemcsak a gyermekhiánynak, hanem az ennek alapját képező s másrészt nyomában tenyésző legrútabb önzésnek, a kufárlelkek visszataszító cinizmusának és fékezhetetlen vagyonszeretetének.

E bajok leküzdésére első sorban egyházunk, annak lelkészei és tanítói vannak hivatva. De e küzdelemnek irányt adni, az alkalmas eszközöket kijelölni, már csak a baj általánosabb

jött a másik és szólt: Fiaid és leányaid elsősülött bátyjoknak házában ettek és boroztak ¹⁹ s ime túl a pusztán erős szél támadott, megragadta a ház négy szegletét, az rájuk szakadt a gyermekekre és ők oda haltak, úgyhogy csak egyedül magam menekültem meg hírmondóul néked.

²⁰ Ekkor fölkelt Jób, megszagatta köntösét, fejét megnyírta, földre omlott, leborult ²¹ és monda: Meztelen jöttem ki anyámnak méhéből és meztelen térek oda vissza: Jehova adta, Jehova vette el — legyen a Jehova neve áldott!

²² Mindezekben nem vétkezék Jób s izetlenséggel nem terhelé Istent.

¹ Történt egy napon, hogy Istennek fiai tisztelt. 2. kedni járultak Jehova elébe és elment közöttök a Sátán is tisztelkedni Jehova elébe. ² Ekkor szólt Jehova a Sátánhoz: Honnét jössz? A Sátán felelt Jehovának és szólt: A földön barangoltam s alá s fel jártam-keltem rajta. ³ Szólt Jehova a Sátánhoz: Megvigyáztad-e az én szolgámat Jób? Mert nincs neki mássa a földön, feddhetlen, becsületes, istenfélő ember s kerüli a gonoszt. Még mindig ragaszkodik feddhetlenségéhez, úgyhogy te engem ok nélkül ösztökéltél ellene, hogy rontsam meg! ⁴ Felelt a Sátán Jehovának és szólt: Bőrt bőrért! — s életéért mindenét od'adja az ember! ⁵ Hanem nyujtsd ki csak a kezed s nyulj hozzá csontjához, húsához, bizony szemtől-szembe búcsut veszen tőled! ⁶ Akkor szólt Jehova a Sátánhoz: Ám legyen, hatalmadban van, csak életére vigyázz!

⁷ Avval eltávozott a Sátán Jehova színe elől és

megverte Jóbát undok kelevénnyel tetőtől fogva talpig. ⁸ S ő egy darab cserepet vett elő, hogy vakarózzék vele, mialatt ott ül vala a hamu közepette. ⁹ Akkor megszólította a felesége: Még mindig ragaszkodol feddhetlenségedhez? Végy búcsut az Istentől és halj meg! ¹⁰ De ő szólt hozzá: Úgy beszélsz, mint valami bolond. A jót elvettük Istentől és a gonoszt ne vennők el? Mindezekben nem vétkezett Jób ajkaival.

¹¹ A mint Jób három barátja ennek a sok szerencsétlenségnek, a mely őt érte, hírét hallotta, eljött mindegyik a maga lakhelyéről: a Thémánba való Elifaz, a súakhi Bildad és a Naamá-beli Szófar; összebeszéltek és találkoztak, hogy elmennek kifejezni neki részvétöket és őt vigasztalni. ¹² A mint messzünnen szemöket rávetették, nem ösmertek reá; hangos zokogásra fakadtak, mindegyik megszagatta köntösét s port szórtak fejökre az ég felé. ¹³ Így ültek mellette a földön hét nap s hét éjtszaka, a nélkül, hogy bármelyiköjök egy szót is szólott volna hozzá, mert látták, hogy fájdalma fölöttébb nagy vala.

¹ Végre megnyitá száját Jób s megátkozá születe napját. ² Megszólalt Jób és így beszélt:

³ Elveszszem az a nap, a melyen születtem s az éjtszaka, mely azt mondá: fiú fogantatott! ⁴ Maradjon sötétnek az a nap: ne törődjék ott fenn vele Isten s fény rá ne ragyogjon! ⁵ Követelje vissza a sötétség s a halál árnyéka; felleg üljön reá s riaszsa el nappali borulát!* ⁶ Az az éjtszaka — foglalja el homály: ne

* A Mas.: כַּמְרִירִי (= מְרִירִי + כ). Olv. helyette: כַּמְרִירִי (elől a-val).

jellegénél fogva s az egységes munka és a nagyobb siker érdekében is, az egyházi főhatóságoknak képezi sürgős feladatát. Az érdekelt egyházmegyéknek, a dunántúli egyházkerületnek kell figyelmüket e dologra kiterjeszteniök, a mit hogy eddig is nem tettek, igazolhatatlan mulasztás. Sőt kívánatosnak tartjuk, hogy egyházunk ez egyetemes érdekében a konvent lépjen akcióba. A nép felvilágosítása, amaz erkölcstelen szokás megbélyegzése s hátrányos következményeinek kimutatása, valamint a közegészségügyi kívánalmak megismertetése által magunk körében is eredményesen működhetünk a jelzett bajok ellen.

Nem szabad megengednünk annak a nézetnek a közvéleményben való térfoglalását, a mely már a hivatalos statisztikában is nyilatkozik, hogy t. i. a protestáns egyház képtelenné vált volna a nép vallás-erkölcsi érületének ébrentartására és egészséges szociális gondolkodásának megóvására olyan mértékben, a mint azt a róm. katolikus egyház teljesíteni képes.

Baczoni Lajos.

Vis et nequitia quidquid oppugnant, ruit!

A papi fejedelmek világi ereje s a kamarilla gonoszsága buktatta meg a felsőházban a kötelező polgári házasságot. És sok ezer bajnak, sok ezer veszedelemnek

örvendezzen, hogy ott van az esztendő napjai között, a hónapok számába ne jusson belé! ⁷ Igen, legyen magtalan az az éjtszaka: örömrivalgás föl ne verje! ⁸ Átkozzák el, a kik meg birják átkozni a nappalt s föl tudják ingerelni a Leviathánt! ⁹ Borúljanak el pitymatának csillagai; hadd reménykedjék a fény után — hiába! — sose gyönyörködjék a hajnal szempilláiban, ¹⁰ mert nem zárta bé anyám méhének ajtaját s nem rejtette el a nyomoruságot szemeim elől!

¹¹ Miért is nem haltam meg anyámnak méhében, a hogy kijöttem méhéből, minek nem multam ki? ¹² Mért hajlott felém térd, miért a szoptató emlő? ¹³ Mért akkor lefeküdtem volna és most pihennék, elszenderedtem volna, aztán nyugton volnék ¹⁴ királyok és az ország tanácsosai mellett, a kik magoknak romokat* építettek, ¹⁵ vagy aranyban dúslakodó fejedelmek mellett, kik ezüsttel töltötték meg házaikat. ¹⁶ Avagy nem volnék, mint az elásott idéten, mint a napvilágot meg sem is látott kisdedekek. ¹⁷ Ott felhagynak zaklatásukkal a gonoszok s megpihennék ott, ha kiknek erejük ellankadt. ¹⁸ Megnyugszik valamennyi rab s nem hallja hajszolója lármáját. ¹⁹ Egyenlő ott nagy és kicsiny és a szolga urától szabad.

²⁰ Mért is adott fényt a nyomorultnak s életet, a

* Remek palotákat, melyek ma már csak omladékok. Így a Mas. Valószínű azonban, hogy eredetileg valami, remek épületet jelentő idegen szó állott a szövegben. Ewald a pyramisokra gondolt és a חרבות-t az arab *hirám* és *ahram* szóval hozta összeköttetésbe. A LXX.-ből (ὁ ἐγερθεὶς ἐπὶ ἕρπον = הרננים בחרבות) vagy הנאים sem nyerni találó értelmet.

ez az erő, ez a gonoszság volt az okozója Magyarországon, több mint három század óta.

A kamarilla gonoszsága egymagában, a papi fejedelmek világi ereje nélkül, alig árthatott volna csak egyetlen egyszer is; de a kettőnek együtthatása rombolt, pusztított itt minden időben. Az tehát Magyarországon ma a leghazafiasabb törekvés, a mely a papi fejedelmek világi erejét megtörni, megsemmisíteni tűzi ki legfőbb céljául, feladatául.

De hát lehetséges-e ilyen cél, ilyen feladatot csak kitűzni is, nemhogy elérni, megvalósítani a jelen körülmények közt? . . .

Lehetséges, ha a nemzet mint „egy ember“ vállalkozik erre!

A nemzetet az alsóház képviseli nálunk.

Tehát azon zászlóra, a melyet most, a vesztett csata után vesz kezébe az alsóház a szabad eszmék nehéz harcában, ez legyen irva: meg kell törni, meg kell semmisíteni a papi fejedelmek világi erejét!

A papi fejedelmek világi ereje Magyarországon azon botban van, a melyet Róma adott az itteni biboros pásztorok kezébe. Rég veri már a magyart a Teremtő ezzel a bottal. Ketté kell azt törni . . . s akkor meg lesz törve nemcsak a papi fejedelmek világi ereje, hanem a kamarilla hatalma is; mert a kamarilla feje is, csak úgy, mint a biboros pásztoroké, nem Bécsben székel, hanem Rómában, a Vatikánban.

A Vatikánt kell tehát megostromolni és bevenni . . . s akkor meg lesz ostromolva, be lesz véve a kamarilla bécsi erődjé is.

Mivel pedig a biboros papi fejedelmek Rómából nyert pásztori botját az az óriási vagyon teszi nehezen ketté törhetővé, a melylyel a magyar állam ajándékozta meg őket: itt az ideje, hogy első sorban ezt a vagyont vegye el tőlük a magyar állam s fordítsa azt a nép

kiknek keserű a lelkök? ²¹ Kik várják a halált, de nem jön s örömeztőbb kiásnák, mint a kincseket; ²² kik örvendeznének az ujjongásig, vígadnának, ha megtalálnák sirjokat — ²³ annak az embernek, ki elől ösvénye elrejtőzött, kit az Isten körös-körül eltorlaszolt? ²⁴ Mert sóhajtásom mindennapi kenyerem s nyögéseim ömlenek, mint a víz. ²⁵ Mert ha mitől remegek, rettegek, utólér s ha mitől félek, az reám jön. ²⁶ Nincsen békeségem, nincs nyugtom, sem pihenésem s már új zaklatás jön.

¹ Akkor felelvén a Témán-beli Elifaz monda: **4.**

² Ha szólni próbál hozzád az ember, megboszankodol? Pedig szavait túrtörtetni ki bírná? ³ Lám te hány embert megfeddettél, hány lankadó kart erősítettél meg! ⁴ Szavaid felállították a megtántorodót s a rogyadozó térdeket megszilárdítottad. ⁵ Hogy most a sor reád került, boszankodol, — hogy téged is elért, megdöbbsz rajta? ⁶ Az Urnak félelme nem bizodalmad-é neked, nem reménység-é útaidnak feddhetlen volta? ⁷ Emlékezzél csak, ki jutott valaha ártatlanul tönkre s holott pusztult el az igaz? ⁸ A hogy én láttam, csak a kik veszedelem alá szántanak és nyomort vetnek, azok aratnak azt. ⁹ Isten lehelletétől kivesznek ők s elmúlnak haragjának fuvallatára. ¹⁰ Az oroszlán ordítását, a sívó hangját — a fiatal oroszlán fogait kiverték! ¹¹ Martalék híjjában elvész az oroszlán s elszélednek nősténye kölykei.

¹² S hozzám egy szó lopódzott, valami suttogás üté meg tőle a fülem — ¹³ éjjeli látomásokból fakadt gondolatok között, mikor mély álom száll az emberekre. ¹⁴ Félelem jött rám s reszketeg s átborzongatta minden porcikám. ¹⁵ Valami fúvalom vonul el mellettem, testem-

nevelésére s Rómában gyártott butító dogmáktól nem korlátozható józan oktatására! . . .

Tenni kell ezt annyival inkább, mert Magyarországon soha sem lesznek a különböző nemzetiségek és hitfelekezetek egygyek a hazaszeretben, soha sem lesznek ezek egyérmű s egyértelmű hazafiak, míg meg nem lesz törve a papi fejedelmek világi ereje, világi hatalma.

A hazaszeretet, az igaz hazafiság hiába írja azon zászlóra, melyet a szabad eszmék harcában visz elől, ezt a jelszót: „A haza minden előtt!” Előállanak azonban a papi fejedelmek, a biboros pásztorok azon bottal, melybe ez a jelszó van bevésve: nem embereknek, hanem az Istennek engedelmességetek! És a vakvezetők után menő vakok nem látják a veszedelmet, mely ezen jelszó követése miatt a hazát fenyegeti. Hiszen Isten alatt a római pápát értik azok a biboros pásztorok. A pápa az ő földi Istenük . . . annak engedelmes rabszolgái ők.

Nem úgy van-e igazán? Hivatkozom az élet mindennapi tapasztalatára. Hát mi volna célja, mi volna feladata azon oltároknak, melyek körül azok a biboros pásztorok és az ő szolgatársaik forgolódnak? Az, hogy egyesítsék, összeolvaszák azok az ország különböző nemzetiségű és hitfelekezeti lakosait a haza- és emberbaráti szeretetben.

És íme, épen ezen oltárokon szítják ők magok ezen oltároknak a szolgálói a gyűlölet tüzét. Ők azok, a kik a vallásból, ez égi virágból, keserű mérget szívatnak édes méz helyett. Íme világosan megmondá Az, a kit a római pápa is nagyobbnak ismer magánál, nagyobbak vall Péter apostolnál is, . . . megmondá maga a Mester, hogy eljön az idő, a midőn sem Jéruzsálemben, sem a Garizim hegyen nem imádtatik Isten, hanem mindenütt imádható lesz Ő azok által, a kik lélekben és igazságban imádják Őtet.

nek minden szál szőre fölmered. ¹⁶ Ott áll — ábrázatát nem tudtam felismerni — szemeim előtt egy alak: suttogó hangot hallok: ¹⁷ „A halandó vajjon igaz-é Isten előtt, teremtője előtt tisztá-é az ember? ¹⁸ Lám, nem bízik szolgáltaiban sem s önnön követeiben is talál hibát. ¹⁹ Dehogy volnának hát azok porba épített sárkunyhók lakói, kiket könnyebben szétmorzsolhatni a molynál. ²⁰ Reggeltől estig összetörhetni őket; ügyet sem vet reájok senki, elpusztulnak örökre. ²¹ Ha kiszakították belőlök sátrók kötelét, nem oktalanságban hálnak-é el? ¹ Csak kiáltozz! Ugyan hallgat-é rád valaki? És ⁵ melyik szenthez akarnál fordulni? ² Mert a bolondot megöli a boszankodás és a dörét indulata kivégzi. ³ Magam láttam egy bolondot meggyökeredzeni, de tüstént meg kellett átkoznom hajlékát. ⁴ Fiai távol estek a segedelemtől s túrniök kell, a mint a kapuban, szabadító híjjában, megtiporják őket. ⁵ Aratását inségesek emésztik föl, kiszedik még a túske közül is és szomjazók* kapnak mohón a vagyoni után. ⁶ Mert nem a porból támad a veszedelem és nem a földből sarjad a nyomor, ⁷ hanem nyomorúságra születik** az ember, mint a hogy a láng szikrái fölfelé szállanak.

⁸ De én az erős Istenhez folyomodnám, Istennek adnám elébe ügyemet, ⁹ ki nagy, kifürkészhetetlen dolgokat művel s számlálhatlan csodát: ¹⁰ a ki esőt ad a föld színére és a mezőre folyóvizet bocsát, ¹¹ hogy fölma-

* A Mas.: צמים = hurok, kelepec. Olv. helyette (Aquila, Symmach. Pes. Vulg. nyomán): צמאים = צמאים.

** A Mas. pu. perf. Olv. helyette a k^eθ:β-bel: יולד (nif. impf.)

Íme megmondotta az emberiség leghivebb barátja, legnagyobb jóttevője, Jézus, hogy minden népből és minden ágazatból kedves Isten előtt bárki is, a ki Őt féli és a ki igazságot cselekszik.

És azért íme, még a 19-ik század végén is, ezek az oltárok nem összeforrasztják, nem egyesítik a haza- és emberbaráti szeretetben Magyarország különböző nemzetiségeit és hitfelekezeteit, hanem épen ezek az oltárok választják külön és teszik össze nem forrasztathatókká azokat.

És vajjon lehet-e ez másként azok részéről, a kik első sorban Rómának esküsznek örök hűséget s csak annyiban teljesíthetik hazafiúi kötelességeiket, a mennyiben azok ezen esküvel s a pápa helybenhagyásával nem ellenkeznek.

Irtózatossá teszi ez!

Íme minden ágazatból, minden hitfelekezetből elismeri Magyarországon a nép, miszerint az ő legnagyobb jóttevője, legigazabb barátja, . . . elismeri a volt jobbágy, hogy az ő megváltója Kossuth Lajos volt, s úgy életében, mint temetése alkalmával siettek is ők ezen elismerésnek külsőleg is látható jelét adni. De Magyarország biborosai, papi fejedelmei még azt is eltolták, hogy a harangok ércnyelvei tudtul adják a népek s hirdessék a Kossuth halálakor a nemzet gyászát, a nemzet legmélyebb szomorúságát! És miért? Azért, mert Kossuth nem ismerte el a római pápát az anyaszentegyház látható fejének; azért, mert Kossuth lutheránus volt.

Minden emberi érzést felháborító, az emberi méltóságot a legmélyebben lealázó s a leikiismeret szabadságát a legerősebben sértő felfogás ez, mely ha dogmán alapszik: az a dogma homlokegyenest ellenkezik a keresztyén vallás alapelveivel, legfőbb lényegével, a szeretettel, ellenkezik a lelkiismeret szabadságával.

gasztolja az alázatost s a gyászolókat az üdv magaslatára fölemelje; ¹² ki meghiúsítja a ravaszok terveit, hogy kezek értelmes dolgot alkotni képtelen, ¹³ ki megejt az okost csalárdsága közepett s agyafurtak fondor szándokát dugába dönti. ¹⁴ Nappal sötétségre bukkannak s miként éjente, tapogatóznak a verőfényben. ¹⁵ Így aztán megmenti ajkuk szabályjától* s hatalmasok kezéből a szegényt. ¹⁶ Az ügyefogyottnak reménye föléled, a gonoszság pedig befogja száját. ¹⁷ Oh boldog az az ember, kit az Isten megdorgál s a Mindenható ostromzását meg ne vessed! ¹⁸ Mert ő ha sebez, be is kötöz ám; ha összezúzott, meg is gyógyít keze. ¹⁹ Hat szükségéből megszabadít, a he:edikben sem ér semmi baj. ²⁰ Ehínségben megment a haláltól s háborúban fegyver hatalmából. ²¹ A nyelv ostromcsapásai elől rejtve leszel s nem félsz, ha pusztulás közelget. ²² Nevethedd a pusztulást, drágaságot s a fenevadaktól nincs félned miért. ²³ Mert a mező köveivel egyesség van és a fenevadak barátságban vannak veled. ²⁴ Meglátod, hogy sátrád békeségben leszen s hogyha szállásodat átvizsgálod, nem találsz semmi hiányt sem. ²⁵ Meglátod, hogy magod megszaporodik s olyan lesz sarjadékok, mint a mező füve. ²⁶ Érett korodban térsz a koporsóba, mint a raga idejében hordják bé a keresztet. ²⁷ Lásd, ezt kutattuk ki, így van ez! Te pedig meghallgasd és megjegyzed magadnak!

(Folyt. köv.)

Sass Béla.

* Olv. (Trg. Pes. és Vulg. nyomán): מחרב פדם.

Ime, a képviselőház nagy többsége meg akarja szüntetni, az általánosan kötelező polgári házasság behozatala által, a hitfelekezetek közt századok óta rombolva pusztító versengés, egyenetlenkedés legfőbb okát, — el akarja háritani a nemzeti egység legnagyobb akadályát; de a biboros papi fejedelmek világi ereje, hatalma útjában áll a képviselőház nagy többségének akkor, midőn ezen akaratát megvalósítani törekszik.

Rettenetes helyzet, kétségbeejtő körülmény ez! Ezen segíteni kell; itt az idő, most vagy soha! . . . Meg kell törni, meg kell semmisíteni a papi fejedelmek világi erejét, hatalmát Magyarországon.

Tenni kell ezt már csak azért is, mert ha ez az erő, ez a hatalom meg lesz semmisítve: akkor egy csapással ártalmatlanná lesz téve Magyarországon a kamarilla gonoszága is, mivelhogy elveszti ez itt akkor egyedüli biztos támaszát, természetes és elválhatlan szövetséges társát.

Fel tehát! . . . tegye lehetetlenné egyszer s mindenkorra a képviselőház azt, hogy országboldogító legszembetűnőbb törekvéseinek kivételében mint akadály álljon előtte Róma és a kamarilla! . . .

Ágya, 1894. május 15.

Nagy Sándor,
ev. ref. lelkész.

TANÜGY.

Következtetések.

(A debreczeni egyetem dolgában.)

Azokból, a miket az egyetemokről e lapok 6., 7., 10., 11., 12., 13. és 16. számaiban némi tájékozás végett közölni bátorkodtam, úgy gondolom, elég bizonyosan következik először az, hogy teljes bölcséleti fakultást és tanárképzőt berendezni 12 tanárral, ha nem lehetetlen is, de nem ér semmit; a bölcséleti fakultásnak pedig csak egyik részét, a történet-nyelvészet-philosophiai szakaszt állítani fel s csak az e szakmákra készülő tanárok képzéséről gondoskodni, épen a prot. középiskolák s még inkább a prot. kultura érdekében czélszerűtlen volna. Nem igen van tehát egyéb hátra, mint 22—25 bölcsélet-szaki tanszék felállításáról gondoskodni.

Tegyük fel, hogy e tanszékekből 12 lesz rendes, a mint hogy e minimális számot állapítja meg a zsinati törvénynek a felülvizsgáló bizottság jelentésében idézett 149. §-a is, a másik 10 pedig — legalább egyelőre — rendkívüli. A javadalmazásnál nem lehet figyelmen kívül hagynunk, hogy az 1893. évi IV. törv.-czikk szerint a középisk. tanár és igazgató a IX., VIII. és VII. fizetési osztályba tartozik s törzsfizetése mellett még lakbért és 100—100 frt ötödéves pótlékot is kap s így a tanári fizetés, a lakbérrel kivül, kezdőcikk 1200, végződik pedig 1800 frt törzsfizetés + 500 frt ötödéves pótlék = 2300 frttal, az igazgatói fizetés maximuma pedig a lakbérrel kivül 2900 frt, úgy hogy p. o. a debreczeni állami reáliskolai tanár lakbérrel együtt rendes tanárrá lételekor 1440 frt fizetésben részesülvén, 25 évi szolgálat után már 2600 frtnyi javadalmat élvezhet, a 2000 frt fizetést pedig elérheti már szolgálatának 16-ik évében.

Hogy egyetemi tanárainkat úgy fizessük, hogy náluk, épen itt helyben, az állami középiskolai tanárok egy része nagyobb javadalmazásban részesüljön, azt — gondolom — egy kissé komolyabb megfontolás után senki sem tartja megengedhetőnek. Nem csak azért, mert ez egyenesen szégyen, olyan „fenn az ernyő, nincsen

kas“ forma dolog volna; hanem főképen azért, mert ilyen fizetésre nem fogunk arra való embereket kapni. Körülöttünk meglehetősen gyorsasággal rendeződnek ref. középiskoláink és pedig azon elv alapján, hogy tanáraik az államiakkal egyenlő jogok, javadalmak és kötelességekben részesüljenek. Ki hiszi, hogy pusztán az egyetemi tanári cím, legfeljebb azzal a mellékes kilátással toldva meg, hogy az illető soha sem remélheti azt, hogy az ő munkája családjának nyugodt jövőt biztosít, — Debreczenbe csalja 2000 frtra azt a vidéki gymn. tanárt, ki magának egyszerűbb viszonyok közt és igények mellett ott a kis városban 2000—2600 frtot megszerezhet? Ha pedig ebbe a felállítandó egyetembe nem az embereink legjavát akarjuk összegyűjteni, hanem megérjük a boldog közepszerűséggel is, akkor — azt vallom — hagyjunk fel az egész egyetemesdivel; hadd menjenek a fiaink tovább is az állami s a külföldi egyetemekre, mert az Isten őrizzen meg minket attól, hogy csupán elfogult felekezetieskedésből vagy mutatni vágyásból aláássuk ref. kulturánk oszlopait.

Nem marad tehát más hátra, mint a phil. szakrendes tanárainak olyan fizetést adni, mely nagyobb legyen a maximális gymn. tanári fizetésnél; vagyis a lakbérrel együtt *legalább is 3000 frtot*. Ez is kevés, de kezdeni lehet vele. Ez azonban azt vonja maga után, hogy a jogi és theologiai rendes tanároknak is ugyanannyi kell. Így tehát kell az 5 theol. tanárnak 15, a 8 jogtanárnak 24, a 12 bölcsélet-szaki rendes tanárnak 36, a 10 rendkívülinek pr. 2000 frt = 20 ezer, tehát összesen a tanári fizetésekre, tisztán az egyetem 3 fakultásában nem, mint a bizottság számította, 52, hanem 95 ezer forint, évi 43 ezerrel több a számításba vett összegnél.

Azonkivül a bizottság nem emlékszik meg a könyvtár és a gyűjtemények gyarapításáról. Pedig különösen a könyvtárnál nem szabad feledni, hogy az nem egyetemi czélra van összeállítva, s ennél fogva, kivált első berendezése nagy összeget kíván, annyival inkább, mert Debreczenben több könyvtár nincs. Nem mondok tehát nagyon sokat, ha azt mondom, hogy p. o. a münsteri akadémia mintájára, aligha nem kell a könyvtárra évi 6000 frt. Még a többi gyűjteményekre, a szemináriumra is kell valami, úgy hogy a 3 karú egyetem évi költségét egész bátran tehetjük 110 ezer forintra, vagyis a felülvizsgáló bizottság számításán felül még évi 60.000 frtra.

Ha komoly és értékes munkát akarunk végezni, az ennek megfelelő összeg előteremtéséről kell gondoskodnunk. Nem magas ez a számítás. A mint látjuk, még a belgrádi és szophiai egyetem kiadását sem éri az említett összeg utól, nemhogy a zágrábiét vagy a bukarestiét utólérné, hogy az ismertett nyugoti egyetemokről ne is szóljunk. Azok közül csak a baseli egyetem s a münsteri akadémia dolgozik bár ennél nagyobb, de mégis ilyenforma költségvetéssel.

És én bennem él a hit, mondhatnám meggyőződés, hogy ez összeget elő fogja teremteni a magyar prot. áldozatkészség; csak a közönség kellőleg készítették elő s győződjék meg az így kiegészített főiskola szükségességéről. Annál fogva az a véleményem, hogy a gyűjtést félbehagyni nem szabad, sőt új meg új befolyásos egyéneket nyerve meg az eszmének, a dolog szakértő és lelkes megmagyarázásával s buzgóságuk felélesztésével, általuk mindig terjedő gyűrűkben kell tovább folytatni a mozgalmat. Igaz, hogy az én gondolatom szerint, rögtön nem fogja teljes siker koszorúzni ezt az eljárást, de idő jártával végeredményét biztosítja.

Mínthogy azonban a tanárképző berendezése sür-

gős, sőt szerintem a halogatásnak minden elszalasztott órája újabb és újabb sebet üt kulturális érdekeinken, nem felesleges talán széttekinteni, hogy legalább egyelőre és ideiglenesen nem tudnánk-e valahonnan előszerezni a még hiányzó jövedelmet?

Azt hiszem, ennek megszerzése nem lenne nehéz. Általánosan ismert dolog, régen meg is unt téma már, hogy Magyarországon még egy harmadik egyetemre feltétlenül szükség volna. Azt sincs miért hosszabban vitatni, csak a középiskolai tanárok névsorán kell végig pillantani, hogy ha valakinek az a nézete, hogy a magyar kultúra praeponderantiájának biztosítása végett szükség volna arra, hogy az alföldi tősgyökeres magyar fiai az őket megillető számban foglaljanak helyet a tanári pályán, annak azt is vallani kell, hogy a 3-ik egyetemenek, illetőleg annak philosophiai fakultásának, s a mellett a tanárképzőnek az alföldön, Szegeden vagy Debreczenben kell létrejönni. Mert hiszen annak, hogy a törzsökös magyar fiúk épen a tanári pályára olyan kevesen lépnek, egyik nyílván látható oka az alföldi középiskolák csekély száma és rendezetlen volta mellett épen az, hogy a mi szegény fiainknak önfentartásuk a fővárosban ha nem lehetetlen is, de igen nehéz. És a mily mértékben javulnak és szaporodnak az alföldi középiskolái, abban a mértékben nő a szükségesség, hogy alkalom adassék a középiskolát végzett alföldi ifjúságnak arra, hogy felsőbb tanulmányait, ott helyben az alföldön, lehető legkevesebb küzdéssel, befejezhesse. Nemcsak a mi kálvinista érdekünk tehát, hanem általában magyar kulturális, tehát állami érdek egy egyetemnek az alföldön létesítése; a mi specziális érdekünk csak azt kívánja, hogy ez az egyetem az alföld két nagy városa közül a miénkben jöjjön létre.

Igen, de a mint látjuk, egy állami egyetem újból létesítése legkevesebb évi 250 ezer frtba kerül. Azt pedig szintén láthatjuk, hogy fájdalom, a mi közoktatásügyi miniszterünknek szűken jutnak a rendelkezésére az ezrek is, nemhogy a negyedmilliók. S tán nem tévedek, ha azt hiszem, hogy eddig is a pénzhányon tört meg a 3-ik egyetem felállítására. Viszont azt is nehéz nem látni, hogy a jelenlegi közoktatási kormány komolyan pótolni akarja elődjének az alfölddel szemben elkövetett kulturális mulasztásait. Itt van bizonyágul mindjárt csak a mi kerületünkben a kis-újszállási, m.-túri, h.-m.-vásárhelyi gymnasiumok tetemes állami segélyezése, a békési gymnasium kilátásba helyezett kifejlesztése, a szentesinek államosítása stb. Az a miniszter, a ki ezeket csinálja, bizonyosan látja és érzi már az alföldi jól berendezett főiskolának is a szükségét, de — mint érintem — erre az iskolára harmadfél-százezer forintot évenként nem áldozhat.

A mi főiskolánk kiegészítéséhez nem kellene annyi. Mi aligha meg nem érnénk évi 40 ezer frttal, s az orvosi szakon kívül ugyanazt a szolgálatot tennénk, mint a hatszor annyiba kerülő állami egyetem. Sőt talán, mivel a debreczeni főiskola már régóta csomópont, magas történelmi traditívóval, ugyanazt a szolgálatot megtehetnénk könnyebben. S nincs rá semmi ok azt hinni, hogy az említett összegű segélyért ezt a mi jó szolgálatunkat az államkormány nem volna hajlandó igénybe venni.

A fentebb érintettek alapján tehát az én egyszerű véleményem az, hogy miután a mi főiskolánk kiegészítése mind református, mind magyar állami szempontból nagyon sürgős és igen fontos; azt pedig nem remélhetjük, hogy a kiegészítést 1—2 év alatt pusztán a magunk erejéből eszközölhessük, keressük meg az államot, hogy ideiglenesen, míg mi a megfelelő alapot össze-

tudjuk gyűjteni, mondjuk egyelőre 10 évig, részesítse a mi bölcséleti fakultással és tanárképzővel kiegészítendő főiskolánkat, tehát tényleg és lényegben 3 karú egyetemünket évi 40—45 ezer forintnyi segélyben.

Igy megoldván az anyagi kérdést, reménylhetők, hogy ha más irányban is megteszszük a kellő előintézkedéseket, a debreczeni egyetemet a millenium évében megnyithatjuk.

Mert azt ne gondoljuk, hogy az anyagi kérdés megoldása elég egy egyetem megnyitásához. Sőt Huxley szerint „a leggonoszabb nehézségek akkor állnak elő, mikor az embernek módjában van úgy tenni, a hogy akar.“ Az egyetemhez nem elég az épület, a tanári fizetés, a gyűjtemények, könyvtár stb. A leglényegesebb megkívántóság, a tudomány tovább plántálására és önálló művelésére hivatott és képes, szóval az egyetemi tanszékre méltó tanártestület. S ha már most azt kérdelem magamban, rendelkezünk-e mi ref. iskoláinkban annyi kész erővel, hogy ha mindazt a mink van, koncentrálnánk, elmondhatnánk, hogy egyetemünk a megkívántató tanárokkal el van látva, erre a kérdésre én részemről épen nem tudok megnyugtató választ adni magamnak. Sőt egyenesen úgy látom, hogy leendő egyetemi tanárainknak legalább egy jó részét még ezután kell előállítanunk. Előállíthatjuk pedig úgy, ha a tanári pályára lépett, s azon kiválóbb mértékben fejlődni hivatott ifjabb embereinknek módot és alkalmat nyújtunk arra, hogy magokat, ez idő szerint, a lehető legjobban kiképezzék.

Erre vonatkozólag pedig az a gondolatom, hogy talán legkönnyebben s mégis elég biztosan célt érhetnénk úgy, ha a bölcséleti szakra már begyűlt alapok jövedelméből lehetőleg több, évenkénti 1000—1200 frtos ösztöndíjat alkotnánk, ezen ösztöndíjakat odaadnánk már teljes tanári, vagy legalább is alap- és szakvizsgálatot tett legkiválóbb ifjú professorainknak, azon kötelezettséggel, hogy 2—3 évig az ő szakszerű fejlődésüket legjobban biztosító külföldi egyetemeken tanuljanak tovább s ez idő lejártával, vagy az alatt, szerezzék meg a mi budapesti egyetemünkön a doktoratussal együtt a magántanári képesítést, azután pedig tartozzanak a mi debreczeni főiskolánkba jönni s itt legalább 3 évig a bölcséleti szakban rendkívüli tanárok gyanánt tanítani; ez idő alatti működésük minőségétől tétetvén függővé, hogy a főiskola kötelékéből vagy elbocsáttassanak (a mikor bizonyára igen jó középiskolai tanárok válnának belőlök, tehát a rájuk fordított költség úgy sem veszne kárba), vagy pedig a bölcséleti szak rendes tanáraiul fognak rendszeresíteni.

Gondolom, csak ilyen, vagy ilyenforma eljárás biztosíthatna bennünket a felől, hogy kiegészítendő főiskolánk szellemi tekintetben nem fog mögötte maradni legalább a hazai kisebbik egyetemnek, hogy annál fogva meglesz minden irányban a kellő tekintélye, mondhatnám becsülete, s hogy a belőle kikerülő tanárjelöltek is megállják a bírálatot állami egyetemekről kikerülő kollegáik mellett. Ugy emlékszem, ilyenforma eljárás útján állították annak idejében össze műegyetemünk kitünő ifjú tanártestületét is, s azóta sem volt rá ok megbánni, hogy így állították össze.

Arra tehát, hogy debreczeni főiskolánk mihamarabb kiegészüljön, ezt a két dolgot, t. i. megfelelő államsegély kieszközölését s gondos munkával egy beváló tanártestület nevelését tartom szükségesnek és pedig, szerintem, ez utóbbinak megkezdése annyira sürgős, hogy 3—4 fiatal embert már a jövő isk. évre elindítanék továbbképződése útjára.

Lehet, hogy másnak más a véleménye, ez az

enyim pedig helytelen. De ha helytelen is, 15 éves meggondolás s még régebb jóakarát szülötte. S nem is kérem másra az intéző férfiakat, mint hogy oly meleg gondoskodással és aggodalommal vezessék tovább e főiskola fejlődésének ügyét, mint a minővel én, bár távol tőle, vele foglalkozom. Vezessék az egyéni elfogultságtól teljesen menten, ellenben a legapróbb részleteket is tekintet- és számításba vevő meggondolással. Még a legnagyobb szakértelem, a legtöbb jóakarát és buzgóság és teljes elfogulatlanság mellett sem lesz könnyű eltalálni a kiegészítés legcélravezetőbb módját. Mert igaz az, mit Anglia egyik legnagyobb tudósa épen hasonló tárgyban mondott: „Helyes út csak egy van, a helytelenek lehetősége azonban végtelen.”

Békési Gyula.

A szatmári- és szatmár-németi ev. ref. testvéregyház felsőbb leányiskolájának szervezete.

E cím alatt erősítette meg egyházkerületünk legközelebbi közgyűlése a több mint 30 év óta fennálló „Szatmár-németi ev. ref. felsőbb leányiskola” hosszú idők után végre megszerkesztett szabályzatát.

E „szabályzat”, vagy híven mondva „szervezet”, hallomásunk szerint, tananyag beosztás tekintetében az állami felsőbb leányiskolák, adminisztratív szempontból a debreczeni ev. ref. felsőbb leányiskola szervezeti szabályzatának igen sok tekintetben fogyatékos kompendiuma.

Azért mondom, hogy „hallomásunk szerint”, mert e „szervezet” oly titokban készült s mai napig is oly titokban van tartva, hogy a tulajdonképpen semminemű hivatalos megbízatást nem nyert kidolgozókon kívül, annak sem általánosságai, sem részleteibe beletekinteni még nekem, az iskola legközvetlenebb vezetőjének, első felelősének, az állandó igazgatónak sem volt alkalmam ezideig.

Eme titokzatosság bár megakadályoz jelenleg abban, hogy a „szervezet” érdemleges bírálatába bocsátkozzam, azonban már maga, iskolánknak a „szervezetben” hozott új címre elengedhetetlen kötelezőségem teszi, hogy az ellen felszólaljak, első sorban az iskola érdekében, másod sorban általános protestáns szempontból.

Mindenek előtt ki kell jelentenem, hogy a szatmári és németi két testvéregyház felsőbb leányiskolánkat kizárólag magáénak nem tekintheti, egyedés jogot a múlt és jelen adataiból arra nem meríthet.

A ki fáradságot vesz magának, hogy ez iskola keletkezése történetére csak egy futólagos pillantást is vessen, azonnal tudni fogja, hogy az alapítás kezdeményezése is a nagy-bányai egyházmegye érdeme. Az itteni nemes buzgalomnak egy időre hajótörést szenvedett tevékenysége után, az ellenáramlatok nyomása alatt indította meg újra a németi ev. ref. egyház örök érdemű néhai lelkésze, *György Lajos*, az odairányuló mozgalmat, hogy a *Hám* János, kath. püspök által alapított kath. anyazárdával szemben ev. ref. felső leánynevelő intézet létesüljön.

Nem kicsinyelhető az az áldozat hozatal, melyet az iskola megalapítása érdekében kifejtett a szatmári és németi két egyház, s kiváltképpen ezek hívei; de éppen oly kevésbé kicsinyelhető amaz áldozatkészség, melyet kifejtettek a külön egyházmegyék, (szatmári, n.-bányai, n.-károlyi stb.) a külön egyházak, hatóságok, testületek és különösen az egyesek.

Igy közadakozás vetette meg felsőbb leányiskolánk

alapját, melyhez hozzá járult annak idején a szegény és gazdag tehetsége arányában.

A gyűjtésből befolyt összeg kereslete, s az építkezés alkalmával az épület egyik szárnyának szerencsétlen leomlása 14000 frt kölcsön felvételét tette szükségessé, mely kölcsön összeg egyenesen az iskolát terhelte s le nem törlesztett részében terheli ma is.

A kölcsön összeg évi 1030 frt törlesztéséhez hozzá járult a németi egyház évi 160, a szatmári évi 400 frttal. A szatmári egyház azonban ezzel szemben, a felsőbb leányiskola használatára általa átengedett telken maga részére köteles elemi iskolát, s ehez bérbe adott szobákat építtetett s így 4 tanterem és 2 bérbe adott lakó szoba jövedelmével, adományáért, azt jóval túlhaladólag kárpótolta magát.

A fenti összegen kívül sem a tanerők javadalmaszásához, sem az iskolának időről-időre szükségessé vált taneszközei és kívánt butorai beszerzése költségeihez legjobb tudomásom és jegyzőkönyveink bizonyosága szerint nem járult s tényleg ma sem járul a két egyház a legparányibb fentartási segélyösszeggel sem, de sőt az anyagilag nehéz helyzetben volt és jelenleg is levő iskolának a szatmári egyház 8%-os kamatra adott s ad manap is kölcsönt, — a németi egyház pedig legutóbb az iskola építésére felvett 14000 frt törlesztéséül megajánlott évi 160 frt segélyét is megtagadta.

Ilyen körülmények között, hogy a végre megszerkesztett és megerősített „Szervezet” értelmében mi jogon ítélte és tette kizárólagos sajátjává a két testvéregyház felsőbb leányiskolánkat, ez úgy előttem, mint — gondolom — bárki más előtt is felfoghatatlanul érthetetlen.

Részemről ezen minden jogos alapot nélkülöző praeokkupálásban kettős veszélyt látok s ez, a mi tulajdonképpen kényszerített jelen felszólalásomra.

a) Midőn a két testvér egyház iskolánkat kizárólagosan magáénak ítélte, az iskolának a valóságban hű anyagi helyzetét a maga teljes meztelenségében nem tárta fel a „Szervezet”-et megerősítő egyházkerület előtt s míg a fentartótestületi jogok gyakorlását első sorban magáénak vallotta, nem vállalt kötelezettséget a jelenben hiányzó s a jövőben elengedhetlenül szükséges fentartási költségek fedezésére.

Ha azon férfiak, kik ama „Szervezet”-et készítették, nem tudják, tudomásukra hozom nekik én, hogy iskolánknak, ha a nehéz küzdelmek után kivívott jelenlegi színvonalán megakar állani s a tovább fejlődhetőségre biztos alapjára kíván helyezkedni: a jelenlegi jövedelmén kívül *legkevesebb évi 4—5000 frtra van szüksége*. Azt pedig határozottan állítom, hogy a fentartótestületi jogokat magáénak valló két testvéregyházban eme reá háruló kötelezettség teljesítésére ha talán az akarat meg volna is, a képesség nincs meg.

Ez első sorban az, mi nekem nehéz aggodalmakat okoz, mert nem szeretném megérni azt, hogy amaz iskolának, mely az én igazgatóságom alatt Magyarországon legelőször lett *felekezeti első rendű felsőbb leányiskolává*, egy eltévesztett intézkedés folytán való lefokoztatása bekövetkezzék s csekély tehetségem teljes odaadásával szolgáló protestántizmusunk éppen e legszorongatottabb pontján épült bástyáján rés támadjon.

b) Lehangelő, elkedvetlenítő méltánytalanságot, — sértő jogtalanságot látok amaz eljárásban, melylyel a két testvéregyház a fentartótestületi jog gyakorolhatásából kizárja azon egyházmegyéket, külön egyházakat és egyeseket, melyek az iskola megalapításához hozzájárultak s fennállását adományaikkal és alapítványaikkal tőlük telhetőleg biztosítani igyekeztek s igyekeznek ma is.

Mi protestánsok iskoláink megalapítása és fentartása tekintetében az önmagunk áldozatkészségére utalt köztársaság voltunk és vagyunk. De felmerül a kérdés, vajjon leszünk-e, lehetünk-e, ha szokatlanul, az összes áldozatkészségét úgy kívánjuk igénybe venni, hogy az önként beálló jogok gyakorlása a tetszés szerinti egyesekre legyen ruházva?

Nagy bizonynival állíthatom, hogyha van ev. ref. jellegű felekezeti iskola, mely az apáinktól örökölt protestáns áldozathozatalra vár, első sorban a mi iskolánk az. Hogy ama forrást, melyből eddig, ha szegényesen is táplálkozott, elzárjuk; hogy ama támaszoszlopokat, melyek eddig fentartották, ledöntsük; hogy egy semmit mondó *czímért* egy multjában örömtelen, jelenjében reménytelen fentartás kizárólagosságának hevenyében oda dobjuk: ez, — erősen hiszem — a „Szervezet“-et készítők szándéka sem lehetett, s ha mégis az lett volna, annak leghatározottabban utját szegni az alapító egyesek, külön egyházak, egyházmegyék és legfelül az egyh. kerület elengedhetetlen kötelessége.

Maradjon iskolánk czíme a jelenlegi s mert városunkban áll fenn, tehát „*Szatmár-németi ev. ref. felsőbb leányiskola*“ (mint „Pápai ev. ref. főiskola“, — „Nagyenyedi ev. ref. collegium“ stb. és nem „A pápai ev. ref. egyház főiskolája“, — nem „A n.enyedi ev. ref. egyház collegiuma“ stb.)

Tekintse iskolánkat minden egyes protestáns nem egy testvéregyház eksklusív iskolájának, hanem protestantizmusunk egyetemességét úgy szolgáló közkincsnek, melynek előre segítéséhez, teljes felvirágoztatásához anyagi áldozatát a megszabott jogok gyakorolhatásának érvenyesítésével hozhatja meg kiki. S ha emez áldozathozatalból merithető jogok gyakorlása elsőbbségét a szóban forgó két testvéregyház szerzi meg, én fogok örülni annak leginkább. De mindaddig, míg az egyik, — a németi egyház — még eddigi csekély 160 ft segélyét is megtagadta, a másik, — a szatmári egyház — olyanképpen járul a fentartáshoz, hogy a látszólagos támogatás tényleg az ő anyagi előnyére szolgál, sőt ez utóbbi, mint úgynevezett „fentartó testület“ „fentartott“ iskolájának a jelenlegi kamatláb daczára is 8% *kamatra ad kölcsönt*: kénytelen vagyok felhívni a „Szervezet“-et megerősítő főtiszteletű egyházkerület figyelmét arra, vajjon nem volt-e ő ama kérdéses „Szervezet“-nek már a czíme megerősítésénél is félrevezetve?

Ezeket kívántam ez alkalommal — mert más helyen ezek kijelentésére módom nem volt — e lap hasábjain elmondani, fentartván magamnak ama jogot, hogy a mint az igazgatóságom alatt álló iskola „szervezet“-ét részleteiben megismerhetni szerencsés leszek, annak úgy paedagogiai, mint adminisztratív intézkedéseire vonatkozó szerény véleményemet ki fogom fejteni, ajánlva addig is jelen soraimat az érdekeltek és érdeklődők szíves figyelmébe.

Fülöpné Sargavy Erzsébet,

a szatmár-németi ev. ref. felsőbb leányiskola igazgatója.

FELMÉRI LAJOS.

1840—1894.

A kolozsvári tudomány-egyetemnek egyik legjelesebb tanára, a magyar tudományos világ kitűnősege, hitfelekezetünknek méltó büszkesége, buzgó támogatója s a magyar nemzeti eszmének és nemzeti államnak ott,

a Királyhágón túl lévő veszélyeztetett pontokon egyik leglelkesebb és legkiválóbb harczosa hunyt el egészen váratlanul e hó 22-én Kolozsvárott *Felméri Lajos* b. Mély megilletődéssel és őszinte fájdalommal vettük a megrendítő csapás híret. Nem akartuk elhinni azt, hogy annyi munkaerő, annyi nemes igyekezet, olyan törhetlen szorgalom egy szép, egy fényes tudományos életpálya derekán egyszerre mind veszendőbe mehessenek. Nem akartuk elhinni, hogy az az akaratérő, a mely nem ismert a munkásságban nehézségeket, a mely önmagán mutatta meg, úgy szólván, az emberi nevelés művészetét, oly könnyen áldozatul essék az enyészeti időelőtti érin-tésének.

Felméri Lajos Székely-Udvarhelyen született 1840. szept. 29. szegény, de igen jóra való és tisztességes iparos szülőktől; ott végezte a ref. kollégiumban a gymnasiumot, a honnan később, 1862. őszén Sárospatakra ment, hogy a bölcsészeti Erdélyi Jánostól hallgassa. Erdélyi ajánlatára Szathmári Király Pál borsodi alispán fiának lett nevelője, e minőségében Erdélyi házául találván ellátást. A fogékony ifjúra a tudós tanárral való érintkezés mély hatást gyakorolt. 1863-ban növendékével együtt Budapestre ment, a hol a protest. theologiai akadémiában Molnártól és Ballagítól hallgatott filozofiai előadásokat s azonkívül az egyetem filozofiai karának is rendes hallgatója volt. 1866. őszén külföldi egyetemekre ment; beutazta Angliát, Skóciát s Edinburgban félét töltött, a hol Fraser filozofiai és Masson irodalmi előadásait hallgatta. 1867. tavaszán a skót felföldet utazta be; a nyári félére Jénába ment, hol Frischer Kunót és Fortlagét hallgatta. Beutazta egyúttal Franciaországot, Svájcot és Felső-Olaszországot. — Később 1868-ban Heidelbergben Zellert, Tübingenben Vischert és Köstlint hallgatta. Még azon évben Erdélyi János helyére, a sárospataki főiskola bölcséleti tanszékére hívták meg, a hol 1869-ben rendes tanárrá lett. A főiskolában a maig párját ritkító szépművészeti muzeum egészen az ő teremténye. 1872-ben a kolozsvári egyetem felállítása alkalmával oda nevezték ki a neveléstudomány tanárául. A sárospataki főiskolára az ő kinevezetése kitüntetés volt, de egyúttal nagy veszteség is. A főiskola ifjusága, a melynek mindenkor lelkes barátja vala, fáklyás menettel vett búcsút a népszerű és tisztelt tanártól, a mely alkalommal az ifjuság szónokát, e sorok íróját emlékül arcképével ajándékozta meg. Ennek a kedves, ma már szomorú emléktárgynak a hátára e sokat jelentő szavakat írta: „Ha Magyarország és Erdély unioja olyan fait accompli, mint a mily egyet éreztem tegnap este önnel, önökkel a fáklyák lobogása s a csillagok ezreinek ragyogása mellett; akkor azt sem földi, sem égi hatalom fel nem bonthatja.“ Ennek az uniónak volt ő halálig nemcsak politikai, de társadalmi téren is a legbuzgóbb munkása.

Felmérivel a neveléstudomány legkiválóbb képviselője, úgy szólván, regenerátora szállott sirba. Az ő rengeteg tudása, ritka józansága és élvezetes szellemtől sugárzó eleven előadása sokáig pótolhatatlanul maradnak úgy a magyar tudományosság terén, mint az egyetemi tanszékeken.

Felmériben a ref. egyház és tanügy is egy nagy érdemű munkás tagot veszített el. Egyházával s ennek iskoláival azután is folyvást fentartotta az összeköttetést, a mikor már az egyetem lett munkálkodásának tulajdonképi színhelye. A debreczeni filozofiai fakultás kérdése iránt is melegen érdeklődött, s kezünkben lévő levele, melyet-e sorok írójához 1 1/2-év előtt-e tárgyban intézett, a legnagyobb jóakaratot s a legkomolyabb érdeklődést

tanusítja az ügy iránt, s tanulságos voltánál fogva-e levelet alkalmilag közölni is fogjuk.

Fájdalom, a tud. akadémia épen talán egyenes jelleme s a meggyőződés bátorsága miatt, a mi némelyek czirkulusait zavarta, nem méltányolta a nagy tudós érdemeit úgy, a mint megérdemelte volna. De semmiféle befolyás nem fogja meggátolni azt, hogy Felméri tudományos érdeme az utókor előtt méltó elismerésben részesíttessék.

A tiszántúli ref. tanáregyesület is 1885-ben megválasztott tiszteletbeli tagját, Lapunk pedig kiváló munkatársát és barátját veszíté el benne.

Széleskörű és nagybecsű irodalmi tevékenységének ismertetésébe nem bocsátkozhatunk. A hálás tanítványok ezreinek nevében kíván a korán elhunyt jeles férfúnak ama tanítványok egyik leghálásabbika csendes nyugodalmat!

B. L.

KÜLÖNFÉLEK.

— **Vizsgarend** a debreczeni ev. ref. főiskolában az 1893—94. tanév végén. Junius hó 8-án d. e. 8 órákor hálaadó Istentisztelet a főiskolai imateremben. A) *A theologiai akadémiában.* Junius 18-án kezdődnek az I—IV. éves hittanhallgatók szigorlatai az illető tudományok rendes óráin és tantermeiben és tartanak junius 28-ig. Junius 29. és 30-án theologiai alapvizsgák tartatnak; az ezekre vonatkozó kérvények junius 27. délig adandók be a theol. dékáni hivatalban. B) *A jog- és államtudományi karnál.* Junius 20-án d. e. 12 óráig az alap- és államvizsgálatok letétele végett a folyamodványok, kellően felszerelve, a jogi dékáni hivatalban adandók be. Junius 22-től kezdve a hó végéig alap- és államvizsgálatok tartatnak a gyűlésteremben, a később kifüggesztendő sorrendben. C) *A főgymnásiumban.* I. Nyilvános közvizsgálatok. Május 21-én a VIII. osztály a maga termében. Junius 27-én a rendkívüli tantárgyak d. e. 9—10-ig a VII. osztály termében. Junius 17-én tornavizsgálat d. u. 5—6-ig az I—IV. osztály; 6 órától kezdve az V—VII. osztály a nyári tornahelyiségben. Junius 18-án VII. osztály az imateremben: I. a) osztály délelőtt, I. b) osztály délelőtt a természettani teremben. Junius 19-én VI. osztály az imateremben; II. a) osztály délután a természettani teremben. Junius 20-án V. osztály az imateremben; III. a) osztály délelőtt, III. b) osztály d. u. a természettani teremben. Junius 21-én IV. a) osztály délelőtt a VII-ik osztály teremben; IV. b) osztály délelőtt a VIII. osztály teremben. II. Erettségi vizsgálatok. Írásbeli: május hó 22—26. Szóbeli: junius hó 25—29. III. Magán-vizsgálatok. Junius 22. és 23-án a VII—I. osztályokban. D) *A tanítóképezdében.* Nyilvános közvizsgálatok. Junius 25. és 26-ik napján délelőtt 9—12; délután 4—6 óráig az akadémiai VI. teremben. Debreczen, 1894. május 19-én. Kiadta: az akadémiai igazgató.

— **A szatmár-németi ev. ref. főgymnásiumban** a f. 1893—94-ik évi nyilvános vizsgálatok a következő időben és helyen lesznek megtartva: Junius 10-én a délelőtti istentisztelet bevégezése után vizsgálat a francia nyelvből és gyorsírásból a gymn. IV. oszt. tantermében, d. u. 4 órától tornavizsgálat a gymn. udvarán. Kedvezőtlen idő esetén a tornavizsgálat junius 17-ikén d. u. 4 órára halasztatik el; 14-ikén d. u. 4 órától az izr. vallású gymn. tanulók vizsgálata a vallástanból a gymn. I. oszt. termében; 17-én, a délelőtti istentisztelet bevégezése után énekvizsgálat, kapcsolatosan az ifj. önképzőkör

záró-ünnepélyével a gymn. rajzterem helyiségében. — Junius 21-én d. e. 7 órától az I. osztály, d. u. 4 órától a II. osztály, 22-én d. e. 7 órától a III. osztály, d. u. 4 órától a IV. osztály, 23-án d. e. 7 órától az V. és VI. osztály és 23-án d. u. 4 órától a VII. osztály nyilvános vizsgálata. Az egyes osztályok nyilvános vizsgálatai a rajzteremben lesznek megtartva. Mindezen vizsgálatokra és iskolai ünnepélyességekre a nevelés- és tanügy barátait, az intézetünk ügyei iránt érdeklődő t. közönséget szíves tisztelettel hívja meg Szatmár, 1894. május hó 18-án az igazgatóság.

— **A kisujszállási ev. ref. főgymnásiumi vallástanári pályázatra** komolyan felhívjuk nem annyira a pályázni szándékozó egyéneket, mint inkább az intéző vezérferfiakat és őrállók ellenőrző figyelmét. Sajnosan tapasztaljuk egy idő óta, hogy míg középiskoláink, a fejlődhetés érdekéből, egymás után oda borulnak az állami mindenhatóság mentő kebelére, addig vallásunk és egyházunk életérdekei mind nagyobb nagyobb csorbát és csonkulást szenvednek. Vajjon meggondolta-e az illető főgymnásium fentartó testülete a következményeket, melyek a vallástanítás kárára és veszélyére elháríthatatlanul be fognak állani, mihelyt az 1200 frt rendes törzsfizetéssel, tisztességes lakbérrel és esedékes korpótlékkal ellátott tanárok mellé, a legfontosabb vallástani tanszékre 600 frt díjazással jutalmazott egyént alkalmaz? Hiszen a vallás-és erkölcs-tant, a mi ősi elveink szerint az első hely, a kiválóan place d' honneur illeti meg! És ugyan kik fognak 600 frt évi fizetésre pályázni? Nemde pusztán kezdő ifju emberek, a kik átmeneti, vagy kényszer állapotnak tekintik majd azt az állást, melyet az egyház a legfontosabb működési ténnek tekint. Ám ha mimagunk is ennyire lealacsonyítanók, vagy kárhuzatos intézkedéssel akaratlanul is lealacsonyítjuk drága áron szerzett intézeteinkben a vallás tanszékét; mit várhatunk azoktól a fórumoktól, melyek a mi különlegesebb létfeltételeink megóvásával mit sem törődnek. Bizonyára mindenütt aggodalommal nézhetik a vallástanítás ügyének ilyen könnyed elbírálását s remélhetőleg a hivatott fentartó testület, a szent és komoly ügy biztosítása céljából, jó idején kedvező intézkedéseket is fog tenni, mig nem késő. Szinte halljuk több oldalról a felszólamlást, melynek csak úgy érintőleg hangot adtunk, s alkalmilag helyet adunk minden ez irányban történendő megvitatásnak.

— **Orgona-próba**, illetve vizsgálat tartatott április hó 26-án a *kis-majtényi ev. ref. egyházban*. E napon végezte be ugyanis Kerékgyártó István, debreczeni műorgona-építő az egyház részére készített orgona felállítást, melyet rövid négy hó alatt, a szerződésben kikötött határidő előtt készített el s szállított ki. A próbára meghívott bíráló orgonisták szép játékukkal két órán át gyönyörködtették a templomot zsufozásig megtöltött hallgató közönséget; különösen az orgona megjátszására felkért Beke Antal h.-bőszörményi orgonista, ki kiváló művészi játékával, melyben felségesen adta vissza a mennydörgést, szintugy mint a csalóányú lágylágy dalát, oly csalódásba ejtette a közönséget, mintha nem is nyolcz, de legalább is egy 16 változatos orgonán játszanék. A próba, illetve vizsgálat a legkedvezőbb eredményre vezetett, a mennyiben az orgona, úgy díszes külsejére, melyen a dús aranyozás, tölgyfa s bordó szín festés, a niklirozott sípok fehér fénye igen kellemes benyomást gyakorolnak a szemlélőre, mint erős, tiszta hangja s könnyen játszhatóságára nézve úgy a bírálók, mint az egyházi közönség teljes megalégedését megnyerte, sőt a bírálók egyező véleménye szerint egyike a legjobban sikerült kisebb fajta orgonáknak; minnek

következésekép az építő Kerékgyártó István, ki sem költséget, sem időt nem kimélt, hogy kötelezettségének híven megfeleljen, egyházunk közönségének teljes elismerését vívta ki annyira, hogy őt az orgonát készítő egyházak figyelmébe teljes jó lélekkel ajánlhatjuk. A nyolcz változatos orgona 1100 frtba került, mely összeg a hívek önkéntes adakozásából gyűlt egybe. Havas Gyula lelkész.

TARTALOMJEGYZÉK: A reformátusok pusztulása. Bacsoni L. — T á r c z a: Jób könyve. Sass Béla. — Vis et nequitia quid- quid oppugnant, ruit! Nagy Sándor. — T a n ü g y: Következ- tetések. Békési Gyula. — A szatmári- és szatmár-németi ev. ref. testvéregyház felsőbb leányiskolájának szervezete. Fülöpné Sar- gavy Erzsébet. — Felméry Lajos. B. L. — Különfélék. — Hirdetések.

Felelős szerkesztők és laptulajdonosok:

Dr. ERDŐS JÓZSEF és Dr. BACZONI LAJOS.

Pályázat.

A *sárospataki* ev. ref. jogakadémián újonnan rend- szeresített 8-dik tanszékre pályázat nyitattik.

Ezen tanszék tantárgyai:

- 1., a magyar kereskedelmi és váltójog;
- 2., a magyar közjog;
- 3., a magyar bányajog.

A kötelezett heti óraszám: 10.

Évi fizetés a lakbérrel együtt 1600 frt és minden öt évi szolgálat után 100 frt korpótlék, mely 400 frtig emelkedhetik.

A tantárgyak fentebbi csoportosítása azonban csak ideiglenes.

Felhívatnak mindazok, kik a nevezett tanszéket elnyerni óhajtják, hogy életkorukat, végzett tanulmányaikat és eddigi működésüket igazoló okiratokkal felszerelt folyamodványukat, melyhez rövid életrajzukat (curriculum vitae) csatolják, folyó 1894 július 31-dikéig a sárospataki ev. ref. akadémia igazgatói hivatalához nyujtsák be.

Sárospatak, 1894 május 20.

As igazgatóság.

Pályázat.

A *kisújszállási* államilag segélyezett ev. ref. főgymnasium igazgató tanácsa a következő rendes tanszékekre hirdet pályázatot:

- 1-ör *Német-magyar nyelv és irodalom,*
- 2-or *O-classica-philologia.*

E tanszékek a nagyméltóságú vallás és közokt. m. kir. miniszter úr kinevezése alá esnek, az alkalmazott azonban egy évi sikeres működés után fog állandósíttatni. Előnyben részesülnek a kik tornatanári képesítéssel is birnak. Ezek alkalmazásuk esetén külön díjazásban részesülnek.

Csak ev. ref. vallásúak pályázhatnak. Mind- addig míg az orsz. tanári nyugdíj életbe nem

lép, a tiszántúli ev. ref. középiskolai tanári nyug- díj és gyámintézetnek köteles tagjai lesznek.

Oklevéllel nem bíró tanárjelöltek is pályáz- hatnak, mely esetben mint helyettes tanárok nyernek alkalmazást helyettes tanári fizetéssel.

A rendes tanár fizetése 1200, azaz egy- ezerkétszáz forint (2400 korona), kétszáz forint lakpénz (400 korona) és négyizben 50—50 frt (100 korona) ötödéves pótlék.

A helyettes tanár fizetése 800, azaz nyolcz- száz forint (1600 korona).

A megválasztott s megerősített tanárok tan- székeiket székfoglaló értekezéssel tartoznak el- foglalni.

A pályázók a nagyméltóságú vallás és köz- oktatásügyi ministériumhoz intézett folyamod- ványaikat legkésőbbben folyó évi június hó 15-ig az alülirott elnökségnél nyujtsák be. E folyamod- ványukban életkoruk, vallásuk, családi állapotuk, hadkötelezettségi viszonyaik, képesítésük, eddigi netáni alkalmazásuk okmányokkal igazolandók.

A kinevezett vagy megválasztott folyó évi szeptember 1-ső napján tartozik hivatalát elfog- lalni, szükség esetén köteles más rokon tantár- gyakat is előadni.

Kelt Kisújszálláson, az ev. ref. főgymn. igazgató tanácsának 1894-dik évi május hó 15-én tartott ülésében.

Gulyás Lajos,

ev. ref. lelkész, ig. tan. elnök.

1—2

Pályázati hirdetmény.

A *szatmárnémeti* ev. ref. egyház elemi iskolája I—II. leányosztályu rendes tanszékére pályázatot hirdet. Évi javadalmazás: a városi pénztárból havonkénti előleges részletekben 500 forint és 100 frt lakbér; 27²/₃ köbméter kemény hasábos tüzifa, a város által beszállítva, melyből a tanterem is fűtendő lévén, a személyi hasz- nálatra fordítandó mintegy husz köbméter értéke 60 frt.

Pályázhatnak okleveles tanítók és tanítónők.

Az állomás szeptember 1-ső napján elfog- lalandó.

A megválasztandó tanító kötelessége: a nevezett osztályok tanterv szerinti tanítása; ha állomását elhagyni szándékozik, köteles azt eltávoztása előtt három hónappal az egyház- tanácsnak bejelenteni.

A kellően felszerelt kérvények f. évi június 30. napjáig alulirothoz küldendők.

Szatmárnémeti, 1894. május 6.

Fésős András,

ev. ref. lelkész, s iskolaszéki elnök.

2—3

Pályázat.

A *kisújszállási* államilag segélyezett ev. ref. főgymnasium igazgató tanácsa pályázatot hirdet
1-ör az ének,
2-or a *tornatanári* állásokra.

Az ének-zenetanári állásra csak ev. ref. vallásúak, a tornatanári állásra általában prot. vallásúak pályázhatnak. A megfelelő képesítéssel bíró megválasztott tanárok, egy évi próba idő után véglegesíttetnek.

Oly egyének, a kik az éneken kívül a torna tanításra is képesítve vannak előnyben részesülnek.

Az énektanár heti óráinak száma 12, a tornatanaré pedig 16.

Ez állások mindegyike 400, azaz négyszáz forint fizetéssel van javadalmazva. Az ének és torna tanítás egy kézben is egyesíthető, mely esetben fizetése, 800, azaz nyolczszáz forint.

Pályázók az igazgató tanácshoz címzett folyamodványaikat alúlirott igazgató tanács elnökéhez legkésőbb június hó 15-ig küldjék be. E folyamodványokban életkoruk, vallásuk, családi állapotuk, hadkötelezettségi viszonyaik, képesítésük, eddigi esetleges alkalmazásuk, okmányilag igazolandók.

A megválasztott tanár, szeptember hó 1-én tartozik hivatalát elfoglalni.

Kelt Kisújszálláson az ev. ref. főgymnasium igazgató tanácsának május 15-én tartott ülésében.

Gulyás Lajos,

ev. ref. lelkész, ig. t. elnök.

1-2

Pályázat

a *békési ev. ref. hatosztályú gymnasium üresedésbe jött egyik tanszékére.*

Tantárgyak: mennyiségtan, mértani rajz és szépírás. Szabadkézi rajz előnyt ad.

Évi fizetés 2400 korona, azaz kétezer négyszáz korona (1200 frt) évnegyed előleges részletekben a gymnasiumi pénztárból. Ezen összeg tanárjelöltek számára is teljes egészében biztosítottatik.

A megválasztott tanár vagy tanárjelölt, két évi sikeres működés után állandósíttatik, utóbbi csak azon esetre, ha idő közben tanári oklevelet szerez.

Kellően felszerelt pályázatok f. évi július első napjáig alúlirotthoz küldendők.

Békés, 1894 május 19.

Szegedi Károly,

ev. ref. lelkész,
a gymnasiumi igazg. tanács elnöke.

1-2

Pályázat tanári állásra.

Az államilag segélyezett *sepsi-szentgyörgyi* ev. ref. székely Mikó kollegiumhoz, mint főgymnasiumhoz rendes tanári állásra pályázat nyitattik. Ezen tanszékkel az ó-classica philologia tanítása van egybekötve.

Javadalma évi 1200 frt és 200 frt lakáspénz, egy — esetleg két izben 100 frt ötödéves korpótlék. A kinevezés a közoktatásügyi m. kir. minister úr jogkörébe tartozik.

Pályázók vallásukat, életkorukat, végzett tanulmányaikat és hadkötelezettségüket feltüntető, s a közoktatásügyi m. kir. miniszter úrhoz címzett folyamodványaikat a sepsiszentgyörgyi ev. ref. székely Mikó kollegium előljáróságához f. é. június hó 20-ig adják be.

A kinevezett tanár a főgimnáziumi nyugdíjintézetnek kötelezett tagja.

Állomását f. év szeptember 1-ig tartozik elfoglalni.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület állandó igazgató tanácsától, Kolozsvárt, 1894. ápril 22-én.

Dr. Kolozsvári Sándor,

Parádi Kálmán,

elnök helyettes.

tanügyi előadó.

Pályázat.

A *kisújszállási* államilag segélyezett ev. ref. főgymnasium igazgató tanácsa pályázatot hirdet *vallástani tanszékre.*

A képesített és megválasztott rendes tanár egy évi próba idő után véglegesíttetik.

Fizetése: 600, azaz hatszáz forint.

Kötelessége: a gymnasium nyolcz osztályában a vallástannak a konventi tanterv szerént tanítása, és a téli hónapokban ifjusági isteni tisztelet tartása.

A pályázók az igazgató tanács elnökéhez címezzék folyamodványaikat. E folyamodványokban életkoruk, lelkészi képesítésük, eddigi netáni szolgálatuk okmányokkal igazolandók.

A pályázati érvények az alúlirott igazgató tanács elnökéhez, legkésőbb folyó év június hó 15-ig küldendők be.

A megválasztott folyó év szeptember hó 1-ső napján tartozik hivatalát elfoglalni.

Kelt Kisújszálláson az ev. ref. főgymnasium igazgató tanácsának 1894. évi május 15-én tartott ülésében.

Gulyás Lajos,

ev. ref. lelkész, ig. t. elnök.

1-2